

sögur, og sum ein karmur um innihaldið er prentaður ein inngangur, sum stutt og greitt verður kallaður: Sundalagið, og ein útgangur, kallaður: Bygðin. Min ævintýrheimur í Sundalagnum. — M. S. Viðstein var havnarmaður og hefur skrifað ein hóp av greinum og hugleiðingum um henda bý og tey fólk, her hava livað, men hann er eisini uppvaksin á smábýgd og hefur m.a. í hesum sógusavninum lýst einbýlini og lívið í smábýgdunum. Hann lýsir ein heim, sum «skuldi rökka ovast av Knúki fyrri oman og út á hált Sundið fyrri niðan...» (Smásögur úr Sundalagnum, s. 60).

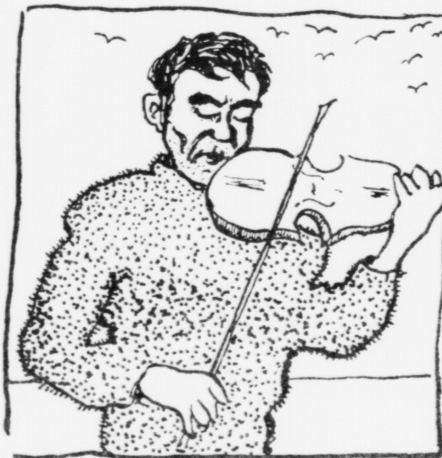
Ætlan hansara við hesi bók er at siga frá tí góða, hann nam í Sundalagnum í tí dæmi, hann sá tað við sínum viðkvæmu barnaeygum. Við tryggari hond førir hann okkum við hesum 12 frásøgnunum gjøgnum Sundalagið og bygðaløgin har.

Hann skrivar um børn, ið verða send út á smápláss, tí tey eru faðir-ella móðirleys. Hann skrivar um foreldrin í storbýgdini, sum harta bornini og senda tey út á smápláss, tá ið tey ikki makta tey longur. Og á smáplássunum verður hjartalagið brúkt, sum tað besta pedagogiska amboðið, og søgurnar enda «mangan er tað so, at hitt bliða orðið og hitt góða hjartalagið útinna stórri verk enn bæði homluband og harðar hendur í felag». (Smásögur úr Sundalagnum, s. 16). — Á smáplássunum verða tey børn, ið eru órvisi enn hini, ikki happað.

Hann skrivar um dreingin, sum, tá ið hann gerst bóndi, setir ting í roykstovuni og greiðir fólki sínum frá, hvussu hann hevði lagt stevnu sína. «Tað skuldi verða fritt og frælst hjá hvørjum at fara og koma her skuldi eingin kenna seg sum træl. Í hansara ríki skuldi eingin borgarin kenna seg fjetraðan ella forfjónaðan; her skuldi felagsskapurin ráða». (Smásögur úr Sundalagnum, s. 62). Nógv av tí sum M. S. Viðstein hefur skrivað ber sum heild dæm av eini natúrligari og persónligari gudstrúgv og samfelagshugsjón. Tú sær, at hann er góður við evnið, hann viðger, og tú fær sjálfur at kenna fløvan, meðan tú lesur.

Talsmaður hjá kvinnuni

Í tí skemtingarsomu men beisku søguni «Dúvaldur fyrri óhoppum», skrivar M. S. Viðstein um Dúvald, sum gongur við stórum dreymum um at gerast stórkeypmáður á smáplássi, eins og Skibsted og Restorff og Hansen eru tað suðuri í Havn og Johan Mortensen á Tvøroyri og Jørgen Bech norðuri í Vági. Men ongan

Maurentius við fiolin (Mynd William Heinsen í Følvi 1967)

vegin gongst hjá Dúvaldi, hann má asanna, at tað er ikki bert at ganga «í longum brókum yrkadagar» og eiga bát og neyst. Í hesi søguni er tað sum so mangar aðra staðni í prosaskaldskapinum hjá M. S. Viðstein, konan, sum setir mannin upp á plass. Kvinnulýsingar hansara eru hugvekjandi. Hann hefur sambug við teimum, sum av eini ella aðrari orsök ikki verður tosað so nógv um, men sum kortini eru har og mynda eina neyðuga heild. Ikki bara óargabørn, ungar neytakonugentur, gamlar gentur og serir knokkar; men eisini hús og bátar, áir og býlingar — alt, sum ikki er ført at verja seg í talu ella í skrift, ger M. S. Viðstein sitt itarsta fyrri at verja. Við t.d. kvinnulýsingum sínum hefur hann viljað vist á tann órætt, sum kvinnuni hefur verið lutaður til. Uttan at gera ov nógv av verður kvinnan lýst sum konubrot, hugprúð, høvudtreyst, djórv, kvik í hugsan og kvik í ráðum, og hon, sum kann ala upp stórbygdabarnið uttan at bruka «homluband og harðar hendur». Men kortini skal hon taka til takkar við at vera neytakona og

arbeiða hart arbeiði, meðan maðurin fer á ólavsoku ella gongur «í longum brókum yrkadagar» og spælir handil.

M. S. Viðstein sigur hetta varisliga. Hann sker tað ikki út í papp, men lesarin skilur, at her er ein undirtoni, sum verður er at hugsa um. Hetta haldi eg gongur sum ein reyður traður igjøgnum alt tað, sum M. S. Viðstein hefur skrivað. Hann vil visa á nakað, sum hefur virði, og sum er neyðugt í tilveruni.

Deiliga Havnin

Umframt tað, eg her havi tikið fram, og sum fyriliggur í trimum bókum eftir M. S. Viðstein, er eftir at nevna tann partin av skaldskapi hansara, sum liggur goymdur í bløðum, jólabókum og tíðarritum, og er hesin ikki so litil. Við hesum minnisstubbunum hefur M. S. Viðstein avmyndað Havnina, meðan hon enn tók dik á seg at leypa inn í ta nýggju tíðina. Hann lýsir lívið í Havnini um hetta mundið og skrivar um fiskafólkið «Yviri í Trøð», um eitt hitt stásiligasta gildið — prinsagildið — sum verið hefur í Havnini, um flutningsmenninar á Havnarvág og um strúkikvartettina, sum hann sjálfur spældi við í eina tíð. Onkuntið, tá ið hýrun var góður, plággdi M. S. Viðstein at kalla seg seinasta av teimum gomlu spælimonnum, ið William Heinesen hefur skrivað um.

Eg havi altíð hildið tað verið áhugavert at lisið um Havnina. Henda býin, sum William Heinesen og Jørgen-Frantz Jacobsen hava skrivað so nógv um á donskum. Og sum M. S. Viðstein so rámandi hefur skrivað um á føroyskum. Hann skrivar um persónar og hús, teigar og tún, stovur og kroysur, sker og skip og mangt, mangt annað. Hann lýsir ein bý í eini tíð, «tá ið hin prosaiski gerandisdagurin við sínum stríði og strevi aftur gjørdi um seg bæði á fiskaplássum og aðrastaðni», soleiðis sum høvundurin sjálfur tekur til.

Hugleiðingarnar hjá M. S. Viðstein eru ikki merktar av persónligum reypi um tað, sum høvundurin hefur verið uppi í, hefur sæð ella hoyrt. — tvørturímóti! Týðliga leggja vit merki til, at tað er tann glogggi eygleiðarin, tann sosialt umhugsni frásøgumaðurin og tað viðkvæma skaldið, sum skrivar; — hann sær alt fyrri sær, sær tað fara og forfarast. Og tað var eisini í síðstu løtu, at tann arbeiðssami blaðmaðurin, M. S. Viðstein, fór undir at framkalla hesar havnarmyndirnar.

Martin Næs

Bók við horvnum havnarmyndum

— Maurentius Viðstein hugtekur meg. Hann var maðurin, sum gav seg, men kortini varðveitti hugsjónir sínar.

Tað er hetta, sum hugtekur meg. Tí eg haldi, at í dag hava vit kanska alt ov nógv dæmi um tað óvugta: tann hugsjónarleysa mannin, sum ongantíð gevur seg.

Hetta eru orðini hjá Martini Næs. Tað er onki at ivast í, at Martini dæmar væl hugsjónarmannin, sum í gjár hevði blivið 90 ár, hevði hann livað.

Martin hefur nú klárt handritið til bók við 12 hugleiðingar- og endurminningarstubbum hjá Maurentiusi um gomlu Havnina.

Horvnar Havnarmyndir skal bókin eita.

Undir asfalti

Stubbarnir hava staðið í jólabløðum í fimti- og seksti árunum.

— Tey eru so væl skrivaðir, at tað er harmiligt, at teir bert hava staðið í jólabløðum, sum nú eru útseld og fá hava høvi til at fáa fatur í, sigur Martin Næs.

Martin sigur, at hann einans hefur tikið við tað autentiska, Maurentius skrivaði um Havnina og fólkið í henni. Ikki tað fiktiva.

Martin, sum sjálfur er føddur og uppvaksin í Vági, sigur, at stubbarnir hjá Maurentiusi eru góðir hjá fólki, eisini havnarfólki, sum vil læra at kenna gomlu Havnina.

— Hann skrivar um nógv av tí, sum nú er lagt undir asfalt og betong.

M.a. skrivaði hann um Glædsheggj og fýltist á, at hann slapp at liggja

soleiðis í órækt, greiðir Martin frá. Hann hevði tí uttan iva fegnast um, at Tórshavnar býráð nú hefur avgjørt at gera Glædsheggj til eitt sokallað grønt øki.

Kveikti og fløvaði

Annars kunna vit eisini í hugleiðingunum og endurminningunum hoyra um forkunnug stød sum Alarhol, á Brúgv, Djúpastein, Ryggjaportrið, Græustovu og Grananestíð. Og um søguligar havnarmenn sum Tomm, Jóa Pól, Jardi, Polla Vilhelm og Óla Hest.

Tað, Maurentius Viðstein skrivaði um Havnina, er tíverri ikki so kent sum serliga tað, William Heinesen hefur greitt okkum frá um henda løgna høvudsstaðin.

Tað má tí sigast at vera í tøkum tíma, at

stubbarnir nú koma í bók.

Vit geva Martini Næs orðið aftur:

— Maurentius var ikki undirborin við heiðri ella gávum. Men sjálfur var hann altíð tann, sum kveikti neistan og fløvaði við sínum ylheita og vælgerandi penni.

hd

Maurentius (Mynd William Heinsen í Jólástjórni 1962)